

© Костюк Г.Я., Гнатюк М.С., 2011

УДК 611 (001.4)

ЗАСТОСУВАННЯ АНАТОМІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В НАУКОВИХ ПУБЛІКАЦІЯХ З МЕДИЦИНИ

Г.Я.Костюк, М.С.Гнатюк

Вінницький національний медичний університет ім. М.І.Пирогова, Тернопільський державний медичний університет ім. І.Я.Горбачевського

Відомо, що розвиток, оновлення, вдосконалення та еволюція рідної мови перебувають у тісному зв'язку з розвитком та змінами людського суспільства (соціальні переміни, розвиток нових галузей знань, швидке примноження та нагромадження нової інформації, поява нових термінів, визначень та концепцій). Ці зміни суттєво впливають на всі галузі медицини, зокрема й морфологічні дисципліни, які швидко розвиваються, збагачуються новими поняттями, термінами, що привносить певні корективи в характер висвітлення результатів наукових досліджень [1].

Необхідно зазначити, що важливий вплив на розвиток мови, яка застосовується в монографіях, підручниках, посібниках, дисертаційних роботах, наукових публікаціях з анатомії, гістології, топографічної анатомії та оперативної хірургії, патологічної анатомії та багатьох клінічних дисциплін, має анатомічна номенклатура [2]. Нова анатомічна термінологія була підготовлена комітетом з анатомічної термінології у Новому Орлеані 5-9 квітня 1997 року, яка затверджена на з'їзді анатомів в Сан-Паоло (Бразилія, 24-28 серпня 1997 року) та опублікована 1998 року (Штутгарт, Нью-Йорк). Анатомічна номенклатура – це уніфікований перелік анатомічних термінів, затверджений Міжнародною асоціацією анатомів. Українська анатомічна номенклатура – це оригінал міжнародної анатомічної номенклатури, де наведені її українські еквіваленти. Над створенням української номенклатури працювали всі вітчизняні анатомі. В результаті цієї спільної праці 2001 року у видавництві "Здоров'я" (Київ) вийшла "Міжна-

родна анатомічна номенклатура. Український стандарт" (за редакцією проф. І.І.Бобрика та проф. В.Г.Ковешнікова).

Всі наукові структури повинні дотримуватися анатомічної термінології – при виконанні дисертаційних робіт, редагуванні періодичних наукових фахових видань, монографій, на чому наголошував академік О.О.Шалімов у передмові до "Анатомічної термінології" професора К.А.Дюбенка (2001): "Анатомічна термінологія буде слугувати основою для вживання офіційних анатомічних термінів у журнальних публікаціях, дисертаційних роботах, підручниках з медичних дисциплін, викладанні практичної і теоретичної медицини в закладах освіти України, клінічній медицині та спілкуванні між лікарями".

Проте в науковій медичній літературі часто-густо трапляються не номенклатурні (не нормативні) назви топографоанатомічних ділянок людини. До прикладу, в наукових дослідженнях, присвячених патології печінки та жовчного міхура, автори (авторитетні хірурги) послуговуються термінами "кишківник", "підпечінковий простір". Коли запитуєш їх, що це таке, які межі має даний простір, вони або відмовчуються, або твердять, що їм "так вигідно"!?

Судинні хірурги замість "a. femoralis – стегнова а." та "a. profunda femoris – глибока артерія стегна" вживають відповідно "поверхнева" та "глибока" стегнові артерії, наполягаючи, що саме такі (їхні) назви відповідають анатомічній номенклатурі. Виходить, що студенти-медики на початкових курсах вчать за анатомічною номенклатурою, а при зустрічі із судинними хірургами мали би перенавчатися. І

таких фактів можна було б навести безліч. Але ж дотримання анатомічної термінології обов'язкове для всіх медиків, тому не варто вигадувати якихось нових анатомічних термінів!

З великою цікавістю ми ознайомилися з книгою "Патология червеобразного отростка и аппендэктомия" (2007) харківських вчених В.А.Проніна і В.В.Бойка. Дуже потрібне видання, вдало систематизовано матеріал, який викладений послідовно і логічно. Книга особливо цінна для молодих хірургів та студентів старших курсів. Попри це, автори книги, мабуть, не зовсім дружать з новою анатомічною термінологією. Якщо проаналізувати дану монографію з погляду твердження академіка О.О.Шалімова, то в ній є чимало того, чого не має бути. До сторінки 61 даного видання трапляються незначні порушення анатомічної номенклатури, з якими ще можна було б "миритися". Але надалі виявляємо: "В положении больного лежа на левом боку...". Як потрібно розуміти слова "лежа" і "лежащий". Адже існують загально визнані положення тіла людини для огляду (вертикальне, "на спині"), які ніхто не змінював, тому додавати зайве слово, яке цілком спотворює зміст, вважаємо недоцільним. На стор. 63 читаємо вислів – "смещение петель кишечника". Слово "кишечник" у номенклатурі відсутнє і, на наш погляд, цілком закономірно, бо необхідно все ж таки уточнити, змістилися петлі "тонкої" чи "товстої" кишки.

Приклади нехтування затвердженою анатомічною термінологією виявляємо й на стор. 94, де читаємо: "при дифференциальной диагностике с острым аппендицитом хирург сталкивается со спаечной непроходимостью кишечника, обтурационной непроходимостью кишечника". То все ж таки, як тлумачити словосполучення "непроходимость кишечника" (не кажучи вже про існування високої чи низької непрохідності тонкої кишки) – йдеться про тонку чи товсту кишку? Це ж саме стосується й таких тверджень, як "флегмона кишечника" (стор. 96),

"вскрытие просвета кишечника" (стор. 152), "перистальтика кишечника" (стор. 170), де для ясності потрібна анатомічна точність.

На стор. 130 написано: "это предотвратит защемление и травмирование петли кишки между крючками". Погодьтеся, шановний читачу, що прочитавши щойно наведене речення, так і напрошується уточнення – "петлі тонкої кишки".

Викликають деякий подив маніпуляції з "брыжеечкой" червоподібного відростка (стор. 132). Слово "брыжеечка" красномовно ще раз свідчить про необхідність дотримуватися анатомічної номенклатури як інструктивного документа. Бо інакше можна буде виправдати й такі терміни, як "шиєчка", "веночка", "ніжечка", "печіночка", "селезіночка", які за аналогією можуть з'являтися в наукових публікаціях.

Наведемо ще один приклад нехтування анатомічною номенклатурою. У посібнику "Клінічна пульмонологія" [3] трапляються анатомічні терміни, яких також немає в сучасній анатомічній номенклатурі. У розділі 1 даного посібника, який має назву "Анатомо-фізіологічні особливості дихальної системи", вміщені такі анатомічні терміни: "верхньодольовий", "середньодольовий" та "нижньодольовий" бронхи – замість правильних: "верхній частковий", "середній частковий" та "нижній частковий" бронхи. Замість словосполучення "субсегментарні бронхи", вживаного у названому посібнику, необхідно вдатися до терміну "внутрішньосегментарні бронхи", а замість слова "доля" (стосується структури легень) правильно писати "частка". За сучасною українською анатомічною номенклатурою, замість терміну "парієтальна плевра", який вживають автори названого посібника, необхідно писати "пристінкова плевра", а замість "вісцеральна плевра" – "нутрощева" або "легенева" плевра.

На завершення, висловлюємо надію, що дана наукова записка сприятиме удосконаленню та збагаченню рідної наукової медичної мови.

Література

1. Скворцов А.К. О языке современной русской научной литературы / А.К.Скворцов // *Природа*. – 2002. – № 5. – С. 3-13.
2. Міжнародна анатомічна номенклатура / за ред. І.І.Бобріка, В.Г.Ковешнікова. – К.: *Здоров'я*, 2001. – 328 с.
3. Козачок М.М. Клінічна пульмонологія [посібник] / Козачок М.М., Висотюк Л.О., Селюк М.М. – К.: ТОВ "ДСГ Лтд", 2005. – 436 с.

Надійшла 25.06.2011 р.